

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum teneamur voluntatem nostram conformari voluntati diuinæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

AD III. Dicendum, quod uoluntas diuina secundum modum intelligendi praesupponit sapientiam, quae primo habet regulam rationem.

AD V. Dicendum, quod cum in Deo intellectus & uoluntas non differant secundum rem, uoluntas per hoc quod ab intellectu dirigitur & ad aliquid definitur, non ab aliquo alio restringitur, sed mouetur secundum suam naturam, cui naturale sit illi uoluntati, ut semper secundum ordinem sapientiae agat.

AD VI. Dicendum, quod uoluntatis diuinae ex parte uolentis non potest esse aliqua causa quae sit aliud ab ipsa uoluntate existens ei ratio uolendi: nam uoluntas sapientiae & bonitatis secundum rem sunt idem in Deo: sed ex parte uolenti diuina uoluntas habet aliquam rationem, quae scilicet est ratio uolenti non uolentis, secundum quod ipsum uoluntati ordinatur ex debito uel ex cogruo ad aliquid. Qui quidem ordo ad diuinam sapientiam pertinet, unde ipsa est prima radix iustitiae.

ARTICVLVS VII.

Utram uoluntatem nostram diuine teneamur conformare uoluntati.

SEPTIMO queritur, utrum teneamur uoluntatem nostram conformare uoluntati diuinae. Et uerum quod non. Nullus enim tenetur ad impossibile: sed impossibile est nobis nostram uoluntatem conformare diuinae, cum diuina uoluntas sit nobis ignota, ergo non tenemur ad conformitatem predictam.

¶ 1 Prae. Quicumque non facit hoc ad quod tenetur, peccat. si ergo tenemur ad conformandam uoluntatem nostram diuinam, non conformando ipsam peccamus: sed quicumque peccat mortaliter, in hoc, in quo peccat, non conformat suam uoluntatem diuinae. ergo ex hoc ipso peccat: peccat autem aliquo alio speciali peccato, utpote quod fuerat, uel fornicat. ergo quicumque peccat, duo peccata committit, quod uidetur esse absurdum, sed diceretur quod praecipuum de conformitate uoluntatis nostrae ad diuinam, cum sit affirmatiuum quamuis semper obliget, non tamen obligat ad semper, & sic non oportet quod quandoque non conformat, peccet.

¶ 3 Sed contra, Quamuis aliquis non seruans praecipuum affirmatiuum non peccet in quolibet instanti, quo non seruat: peccat tamen quicumque contrarium agit: sicut peccat aliquis quicumque inhonorat parentes, licet non semper peccat, quoniam non actu honorat: sed ille qui peccat mortaliter, agit contrarium conformitati praedictae, ergo ex hoc ipso peccat.

¶ 4 Prae. Quicumque non seruat hoc ad quod tenetur, est transgressor: sed ille qui peccat uenialiter, non conformat uoluntatem suam uoluntati diuinae, si ergo ad conformandum tenetur, erit transgressor, & ita peccabit mortaliter. Sed diceretur, quod non tenetur pro illo instanti conformare, quo uenialiter peccat: quia praecipua affirmatiua non obligant ad semper.

¶ 5 Sed contra, Quicumque non seruat praecipuum affirmatiuum loco & tempore pro quo obligat, transgressor iudicatur: sed tempus conformandi uoluntatem nostram uoluntati diuinae non uerum potest aliud determinare, nisi hoc quando uoluntas exit in actum, ergo quicumque uoluntas in actu exit, nisi conformetur diuinae uoluntati, uerum esse peccatum, & ita quando aliquis uenialiter peccat, uidetur esse peccatum mortale.

¶ 6 Prae. Nullus ad impossibile tenetur: sed obstinatus non potest suam uoluntatem conformare diuinae, ergo ad hanc conformitatem non tenetur, ita nec alii alias ob-

stinati de sua obstinatione commodum reportarent.

¶ 7 Prae. Cum Deus quicquid uult ex charitate uelut, ipse, non est charitas, si tenemur nostram uoluntatem conformare diuinae, tenemur charitatem habere; sed non habens charitatem non potest eam consequi, nisi ad eam se praeparat diligenter, ergo non habens charitatem tenetur se continue ad habendam charitatem praeparare, & ita in quolibet instanti, quo non habet charitatem, peccat, cum hoc ex defectu preparationis proueniat.

¶ 8 Prae. Cum forma actus praecipue in modo agendi consistat, si ad conformitatem diuinae uoluntatis tenemur, oportet ut eodem modo aliquid uelimus quo Deus uult; modum autem diuinae uoluntatis potest aliquis aliquo modo imitari, & dilectione naturali, & dilectione gratuita, non autem potest secundum dilectionem naturalem attendi conformitatem de qua loquimur; quia hoc modo conformant uoluntatem suam diuinam infideles, & peccatores, dum in eis naturalis dilectio boni uiget: similiter non potest attendi quantum ad dilectionem gratuitam, quae est charitas. Sic enim teneremur uelle quicquid uolumus ex charitate, quod est contra opinionem multorum, qui dicunt quod modus non cadit in praecipuo, ergo uidetur quod non teneamur ad conformandam nostram uoluntatem diuinam.

¶ 9 Prae. Quantum distat Deus ab homine, tanto uoluntas Dei ab hominis uoluntate, ut dicit glossa super illud ps. 32. Rectos decet collaudatio, sed Deus tamen distat ab homine quod homo non potest ei conformari, cum non homo a Deo in infinitum distet, nulla potest esse ipsi ad Deum proportio, ergo nec uoluntas hominis diuinae uoluntati conformari poterit.

¶ 10 Prae. Illa dicuntur esse conformia, quae in aliqua una forma conueniunt. Si ergo uoluntas nostra diuinae conformari potest, oportet quod sit aliqua una forma in qua utraq; uoluntas conueniat, & sic esset aliquid simplicius diuinae uoluntate quod est impossibile.

¶ 11 Prae. Conformatio est relatio aequiparantiae, sed in talibus relationibus, utrumque extremorum ad alterum refertur eadem relatione, sicut de amico amico amicus, & frater fratri frater. si ergo uoluntas nostra potest conformari diuinae, ut sic ad conformitatem praedictam teneamur, & uoluntas diuinae nostra poterit conformari, quod uidetur inconueniens.

¶ 12 Prae. Illa cadunt in praecipuo, & ad ea tenemur, quae possumus facere, & non facere; sed non possumus facere, quin nostram uoluntatem conformemus diuinae: quia sicut dicit Auicenna, sicut quod est intra corpus sphericum quo magis ab una parte circumstantiae se elongat, eo magis ad alteram appropinquat, ita quod ex una parte a Dei uoluntate distat, ex alia parte diuinam uoluntatem implet, ergo non tenemur ad conformitatem praedictam, sicut tenemur ad ea quae cadunt sub praecipuo.

SED CONTRA est, quod super illud ps. 32. Rectos decet collaudatio, dicit glossa, recti sunt qui dirigunt cor suum secundum uoluntatem Dei: sed quilibet tenetur esse rectus, ergo quilibet tenetur ad conformitatem praedictam.

¶ 2 Prae. Vnumquodque debet suae regulae conformari: sed uoluntas diuinae nostrae uoluntatis est regula, cum in Deo primo rectitudo uoluntatis inueniatur, ergo uoluntas nostra debet diuinae uoluntati conformari.

RESPON. Dicendum, quod quilibet tenetur suam uoluntatem conformare diuinae. Cuius ratio ex hoc accipi potest, quod in quolibet genere est unum primum, quod est mensura omnium, quae sunt in illo genere.

Ord. ibi.

nerē, in quo perfectissime natura generis inuenitur: sicut natura coloris in albedine, quæ pro tãto mensura omnium colorum dicitur, quia de uno quoque colore cognoscitur, quantum participet de natura generis ex propinquitate ad albedinem vel ex remotione ab ipsa, vt dicitur in 10. Meta. Et per hunc modum ipse Deus est mēsurā omnium entium, vt ex verbis Comm. ibidem haberi potest. Tantum. n. vnumquodque habet de esse, quantum ei per similitudinem appropinquat: secundum vero quod ei dissimile inuenitur, ad non esse accedit, & sic de omnib. que in Deo & creaturis pariter inueniuntur, dici oportet. vnde & intellectus eius, omnis cognitionis est mēsurā. & bonitas omnis bonitatis, & vt specialius loquar. bona uolūtas omnis bonæ uolūtatī. Ex hoc ergo unaquæque uolūtas bona est, quod diuinæ uolūtatī conformatur. unde cum quilibet teneatur ad habendam bonam uolūtatē, & tenetur pariter ad habendam uolūtatē diuinæ uolūtatī conformem. Sed sciendum, quod ista conformitas multipliciter attendi potest. Loquimur enī hic de uolūtatē, que est actus, conformitas enim nostri ad Deum secundum potentiam uolūtatī est naturalis, ad imaginem pertinens unde sub præcepto non cadit. Actus uero diuinæ uolūtatī non solum hoc habet, quod sit uolūtatī actus: sed simul habet, quod sit causā omnīū, quæ sunt actus. Ergo actus nra uolūtatī diuinæ uolūtatī conformari potest, uel sicut effectus causæ, uel sicut uolūtas uolūtatī. Conformitas autem effectus ad causā aliter inuenitur in naturalibus, & in uolūtatī causis. In naturalibus. n. causis attendit conformitas secundum similitudinem naturæ, sicut quod homo generat hominem & ignis ignē: sed in uolūtatī dicitur effectus causæ conformari ex hoc, quod in effectu impletur sua causā, sicut artificiatum assimilatur suæ causæ, non quod sit eiusdem naturæ cum arte, que est in mente artificis: sed quia forma artis in artificiato impletur: & similiter conformatur uolūtatī effectus eius, quando hoc fit quod uolūtas disposuit. Et ita ex hoc actus nra uolūtatī diuinæ uolūtatī conformatur, quod uolumus id quod Deus uult nos uelle. Uolūtatī uero ad uolūtatē sūm actum conformitas potest attendi dupliciter, vno modo quæ sūm formam speciei, vt hō similatur homini; alio modo secundū formā superinductā, sicut sapiēs sapienti similatur, & dico assimilari sūm speciem, quando est connentia in obiecto, a quo actus speciem trahit, sed in obiecto uolūtatī duo sūnt cōsideranda, unū quod est quasi materiale, s. ipsa res uolūta: aliud quod est quasi formale, s. ratio uolūdatī, quæ est finis: sicut in obiecto uisus color est quasi materiale, lux uero quasi formale, quia per eam efficitur color uisibilis in actu. & sic ex parte obiecti duplex cōformitas inueniri potest. Vna ex parte uolūtatī, ut quā hō uult aliquid quod Deus uult, & hoc est quasi secundū cām materialem, obiectū. n. est quasi materia actus. unū est minima inter alias. Alia ex parte rōnis uolūdatī, sive ex parte finis, vt cum aliq. pp hoc uult aliquid pp quod Deus, & hæc cōformitas est sūm cām finalem: forma uero superueniens actui est modus, quē consequitur ex habitu elicente. Et sic uolūtas nostra dicitur conformis esse diuinæ, quā aliquis uult aliquid ex charitate sicut Deus, & hoc est quasi sūm cām formale.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uolūtas Dei plenarie nobis nota esse nō potest, unū nec plenarie uolūtatē nostram eius uolūtatī possimus conformare: sed secundum quod cognoscimus, conformare possumus & tenemur.

AD II. Dicendum, quod vno actu homo non committit duo peccata, cum ipsa essentia peccati sit actus: sed tamen in uno actu possunt esse duo peccati deformitates, & hoc quādo actu alicuius peccati specialis superuenit aliqua circumstantia, quæ transfert eum in alterius peccati deformitatem: vt cum quis aliqua rapit, ut in meretricis expendat, actus rapinæ accipit deformitatem luxurie ex circumstantia pp quid. Quando uero aliquid ad deformitatem pertinens inuenitur in actu alicuius peccati, præter specialem deformitatem illius peccati, quod quidem sit omni peccato cōmune, per hoc nec peccatum geminatur, neque peccati deformitas, eo quod huiusmodi quæ communiter in omnibus peccatis inueniuntur, sunt quasi principia essentialia peccati in quantum est peccatum. & includuntur in deformitate cuiuslibet specialis peccati: sicut principia generis in ratione speciei, & ideo non ponunt in numerum cōtra specialem deformitatem peccati, sicut hoc quod est auerria Deo, non obediēte diuinæ legi &c. huiusmodi, inter que computari debet defectus cōformitatis de quo loquimur, unde nō oportet, quod talis defectus peccatum geminet, uel peccati deformitatem.

AD III. dicendum, quod quis faciens contrarium deformitati ex hoc ipso peccat: tñ hoc pp est generale, nō ponit in numerū contra specialem.

AD IIII. dicendum, quod ille qui peccat uolūtatē, quamuis non cōformet actu suam uolūtatē diuinæ, conformatur tñ habitu. nec tenetur tñ semper in actu exeat, sed pro loco & tempore: nec tamen, ut nunquam contrarium agat, peccans autem uenialiter non agit contra conformitatem prædictam, sed præter eam: unde non sequitur, quod peccet mortaliter.

AD V. dicendum, quod non pro omni tempore, quo uolūtas nostra in actu exiit, obligat preceptum de conformitate uolūtatī, sed pro illis temporibus quo quis tenetur de statu suæ salutis cogitare, sicut quando tenetur confiteri, vel sacramenta accipere, uel aliquid huiusmodi facere.

AD VI. Dicendum, quod aliquis dicitur obliuiscens dupliciter. Vno modo simpliciter, quā hō uolūtatē irreuersibilem malo adherentem, & sic sunt obstinati illi, qui sunt in inferno, non autem aliquis in hac uita existens. Illi autem qui sunt in inferno adhuc tenentur ad cōformitatem, ut quā agimus, ad quam quamuis puenire nō possunt, ipsi in huius impotentie sibi causā exiterunt. unū non conformando peccant, quamuis forte non deinceps tenentur, eo quod nō sunt uiatores. Alio modo est aliquis obstinatus secundum quid, quā hō uolūtatē adherentem malo, non quidem omnino irreuersibilem; sed per difficultatem, p quē modū aliqui dicuntur obstinati in hac uita. Et tales possunt uolūtatē suam conformare diuinæ, unde nō solum peccant non cōformando, sed etiam demerentur.

AD VII. Dicendum, quod quilibet tenetur quantum in se est ad charitatem habendam, & si non facit quod in se est, peccat peccato omissionis: tamen oportet quod in quolibet instanti, in quo non facit, peccet, sed tunc tñ quando facere tenetur, utpote cum ei necessitas imminet aliquid faciendi, quod sine charitate fieri non potest: ut sacramenta accipere.

AD VIII. Dicendum, quod dupliciter ad aliquid tenetur.

Tex. i. & se. que actibus

G

H

I

K

mur. Vno modo sic, quod si non faciamus, penā incurremus, quod est proprie ad aliquid teneri. Et sic secūdum communiorem opinionem, non tenemur ad faciendum aliquid ex charitate; sed ad faciendum aliquid ex dilectione naturali, sine qua ad minus quicquid fit, male fit. Et dico dilectionē naturalem non solum illam, quæ est nobis naturaliter indita, & est omnibus communis, ut quod omnes beatitudinem appetit: sed illam ad quam aliquis per principia naturalia peruenire potest, quæ inuenitur in bonis ex genere, & in uirtutibus politicis. Alio modo dicimur ad aliquid teneri; quia sine hoc non possumus finem beatitudinis consequi. Et sic tenemur, ut aliquid ex charitate faciamus, sine qua nihil potest esse eterne uitæ meritum. Et sic patet quomodo: modus charitatis aliquo modo cadit sub præcepto, & aliquo modo non.

Ad ix. Dicendum, quod homo conformatur Deo, cum sit ad imaginem & similitudinem Dei factus. Quamuis autem propter hoc, quod a Deo in infinitum distat, non possit esse ipsius ad Deum proportio, secundum quod proportio proprie in quantitatibus inuenitur comprehendens duarū quantitatum adinuicem comparatarum certam mensuram: secundum tamen quod nomen proportionis translatum est ad quamlibet habitudinem significandam unius rei ad rem aliam, utpote cum dicimus hic esse proportionem similitudinem, sicut se habet princeps ad ciuitatem, ita gubernatur ad natum, nihil prohibet dicere aliquam proportionem hominis ad Deum, cum in aliqua habitu dine ad ipsum se habeat, utpote ab eo effectus, & ei subiectus. Vel potest dici, quod finiti ad infinitum quamuis non possit esse proportio proprie accepta, tamen potest esse proportionalitas, que est duarū proportionum similitudo: dicimus. n. quatuor esse proportionata duobus: quia sunt eorū dupla, sex uero esse quatuor proportionabilia: quia sicut se habent sex ad tria, ita quatuor ad duo. Similiter finitum & infinitum, quamuis non possit esse proportio, possunt tamen esse proportionabilia: quia sicut infinitum est equale infinito, ita finitū finitū. Et per hunc modum est similitudo inter creaturam & Deū: quia sicut se habet ad ea, que ei cō-

Atia relationem: sed præsupponit aliquid ad cuius cōformitatem alterum moueatur. vnde posteriora prioribus conformantur: sed non e conuerso.

Ad xii. Dicendum, quod uerbum Anselmi est intelligendum non pro tanto, quod homo semper faciat uoluntatem, quantum in ipso est, sed quia diuina uoluntas semper de eo impletur, uel eo uolente, uel eo nolente.

ARTICVLVS VIII.

Utrum teneamur uoluntatem nostram uoluntati diuine conformare in uolito?

B Octauo queritur, utrum teneamur conformare uoluntatem nostram uoluntati diuine in uolito, ut teneamur uelle hoc, quod scimus Deū uelle. Et uidetur quod non. Paulus n. cupiebat dissolui & esse cum Christo, ut dicitur Philip. primo; hoc autem Deus non uolebat. unde ibidem subditur, scio quod manebam propter uos. si ergo tenemur hoc uelle, quod Deus uult, Paulus cupiens dissolui, & esse cum Christo, peccabat, quod est absurdum.

¶ 2. Præter. Quod Deus scit, potest alteri reuelare: scit autem Deus aliquem esse reprobatum. potest ergo alicui suam reprobationem reuelare. Si ergo ponatur alicui reuelare, sequitur quod iste tenetur uelle suam damnationem, si tenemur uelle hoc quod scimus, Deum uelle: uelle autem suam damnationem est contrarium charitati, per quam qui libet se diligit ad uitam eternam, ergo tenetur aliquis uelle contra charitatem, quæ est inconueniens.

¶ 3. Præter. Prælati tenemur sicut Deo obedire, cum ei uice Dei obediamus: sed non tenetur subditus facere aut uelle, quicquid scit prælati uelle, si sciat prælatum uelle, quod ipse faciat, nisi hoc expresse ei præcipiat. ergo non tenemur uelle quicquid Deus scit, uel quicquid Deus uult nos uelle.

¶ 4. Præter. Quicquid est laudabile & honestum in Christo, perfectissime, ac sine omni contraria permutatione inuenitur: sed, Christus aliqua uoluntate uoluit contrarium eius quod sciuit Deum uelle, uoluit enim aliqua uoluntate non pati, ut ostendit oratio qua orauit Matt. 26. Pater si fieri potest transeat a me calix iste, cum tamen Deus uellet eū pati, ergo uelle quicquid Deus uult, non est laudabile, nec ad hoc tenemur.

¶ 5. Præter. Aug. in li. de Ciu. Dei dicit, tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt: sed Beata uirgo dolorem sensit de filii morte, quæ significant uerba Simeonis dicentis Luc. 2. tuam ipsius animam pertrāsibit gladius, ergo Beata uirgo nolebat Christum pati: Deus autem hoc uolebat. si ergo tenemur uelle id quod Deus uult, Beata uirgo in hoc peccauit, quod est inconueniens, & ita uir, quod non tenemur cōformare uoluntatem nostram diuinæ in uolito.

E SED CONTRA, Super illud ps. 100. Non adhasisti mihi corptuum, dicit glossa, cor tortum, hęc qui non uult quæcumque Deus uult: sed quilibet tenetur cordis tortitudinem uitare, ergo quilibet tenetur uelle quod Deus uult.

¶ 2. Præter. Secundum Tullium, amicorum est id uelle, & idem nolle: sed quilibet tenetur habere amicitiam ad Deū, ergo quilibet tenetur uelle hoc quod Deus uult, & non uelle quod non uult.

¶ 3. Præter. Propter hoc debemus uoluntatem nostram diuinæ conformare: quia uoluntas Dei regula est nostre uoluntatis, ut dicitur gl. sup. illud ps. 32. Reus decet collaudatio: sed uolūtū diuinū est regula oīs alteri uolūtū, cū sit primū uolūtū, & primū in Quæst. di. S. Tho. KKK quolibet

l. p. q. 19. art. 14.

lib. 24. c. 6. in med. tom. 5.

Gloss. interlinearis ibi.

l. de Amicitia paulo ante med.

Collig. uideatur ex glossa ordinata ibi.

possu-
no non
peccati
esse dicit
aliquid
stantia,
mutate
expon-
turiz er
ad ad de
aliquid
us pec-
per hoc
ormi-
er in o-
cipia et
& incli
peccati
& idco
in deo
ti a deo
inter que
de quo
ctus pec-
m.
s contr-
er hoc
pccate.
cauonia-
uoluntate
sunt sem-
orenci
ccans an
tate præ-
tus, quod
ni tempo-
gat præ-
illo-
ogias,
mentia
tur obli-
q. h. h. e.
centem, &
non ait
quum in
m. de qua
ollim, p. i.
t. un non
on de me
m o. q. d.
uoluntate
no irrece-
dū aliq-
ne no solū
meremur.
tur quan-
si non in
omni syoo
ti, in quo
accere tate
at aliq-
otetur in
aliquid nec
mur